

TIESA - TAI ŽMOGAUS SAŽINES PERGALĘ

TREMtinys

T-T
2'88
LAPKRITIS

LIETUVOS PERSITVARKYMO SĄJŪDŽIO, RESPUBLIKINIO "TREMtinio" KLUBO KAUNE, TARYBOS LEIDINYS

„Tik laisvas pilietis turi Tėvynę. Vergas, baudžiauninkas, absolitus karaliaus valdintys turi tik savo šalį. Todėl Tėvynės miele tiek senovėje, tiek naujais laikais yra pasiekusi auksčiausio laipshio tik laisvose šalyse!“

A.FRANKAS

Jų likimai atsiremia į mūsų širdis

Su daugeliu mes jau neskados nesusitikime. Tiesa, bus seni, giliuose stalčiuose užsigulėję laikai: stropiniai sulankstyti sasiuviniai lapai, išmarginti cheminiu rašalu, kuris per dešimtmecius patnėsėja, įmanoma rūdžių spalva arba išblunka. Kiek nedaug ten parašyta apie taigą, šachtas, žemines, alkį, vienišumę, žalčio ir skriaudos skaudžiai gniužiamą širdį, kardinas ašaras, kniažinė, pažeminimus, norą išnykti pūgoje, kuri baisi, tačiau vienintelė tokia svari... Kiek nedaug ten parašyta apie išverktas Motinos akis, jos suskirdusias lūpas ir šiurkščius pirštus, jos mažytį išsekusią kuna, kurį kaimynai sprausite išpraudė į regis, druskos kristalėliais svilgančių amžinojo išalo žemę... Kiek nedaug ten žodžiu apie Tėvą: „Jo žila galva jau buvo sunki ir šalta, o nologta simtasilė po Jo galva dar saugojo gyvą Tėvo silumą, ir kada pakeldamas Tėvo galvą, tokia bejėgiška ir graudžia, pajautau tą gyvą silumą, maniau, jog plia širdis nuo šitos nelekties ir žiaurių žmonių viešpatystės...“

Jau seniai žinau, kad žmonės suartėja ir nutolsta, palieka namus, artimuosius, užmiršta juos, susapnuoja ir naukia pro niegus braučiančius vardus ar savo baimę. Nutolsta, sumžėja slaptinges traukos Jėgos, nauji veidini, likimai perkerta anksstyvgniajā atmintinė. Tai vyksta kasdien. Tai - mūsų kasdienybė, su kuria susitaikome arba maištujame, tikėdamiesi išaugoti šviesiausius, myliamiausius, geriausius.

O tremtis - kas galėtų aprėpti plėšomų gyvenimui klykoma?

Siandien mes bandome išvainduoti ir suprasti tuos, kuriuos vadiname tremtiniais, išiklaudome į jų pasakojuimus, į jų tylėjima, kuriame taip pat sukuriuoja atmintinę. Kaip mes išvainduojame, kaip suprantame? Skriaučia, dekanozovų parankinių žiaurumą, represijų imperijos šiurpius nuosprendžiai, kurie pervėre milijonus gyvybių? Galime atkurti visą tremimą ir represiją, žiaurumo ir genocido mechanizmą, galime išnarišti erchivus, pakviesči akistatton tų visų akcijų dar egzistuojančius, bet seniai griuvėnių atsiduodančius vykdytojus, galime suskriciuoti kapus, surinkti visas ašaras, pasuktį tamšią kraugo upę į mūsų atmintinę - kam? Kaip mes irodysime, sukrėtie piramides iš tų atpilde žaukiandžių aukų, ir savo pasipirkinius, graužianties, kaltinimų budelius, istorijai, tautoms ir Dievui?

Tūkstančius kartų žmonija, bandė sukrauti tokias piramides. Ką nulémė jų šiurpūs silučiai? Filosofija, mėna, maldas, trapų žmogaus geruma, pragaro jėgų laikinumą, vilties ištvermę?

Aš noriu mylėti per kancią.

Per nelaimę išryškėja esmės.

Dar iki Dostojevskio laikų buvo žinomi šie išsitikinimai, norai ir postulatai. Daugelis juos priimame ramiai - kaip dali tiesos. Ar kas susimgsto, i ką turi atsiremti dvasia, kad per kancią išsaugytų tauri, didelė meilė, o nelaimės nepalažtu, o tik išgrynintų esmės?

J. Ši klausimą man ne kartą atsaké tremtiniai likimai, jų laiškai, atsiminimai, kūryba, jų nepalažtu dvasia. Atsaké, bet mums atrodė, kad atsakymas per daug paprastas - kaip vaiko prisiglaudimas, kaip rugpjūčio žvaigždėta begalybė virš Satrijos (toje begalybėje susikerta genties šimtmeciai, ir jų viršunėje esi tu - kaip paskutinis tūkstantmetės kelionės - į kur? - liudytojas ir teisėjas), kaip Tėvo atriektie duonos riekė ar senelio persiženojimas prieš sėjų. Ne kartą mums buvo į Ši klausimą atsakyta, bet dažnai mes būdavome toli, per dažnai galvodavome vien apie save, širdis neatstilingavo į nuskrieusto skausma. Kiek nedaug mes juos glaudėme, gudėme, jie įprato prie tylios neveiklinės užuojaus ir net abejingumo, o kartais ir priešiškumo. Vieni, bėgę į savo Gimtinę, stabtelejo prie sunkiai atpažintamų vietų, kur kadais ošė sodai, baltavo langinės ir Motinos skarelė, skardėjo vaikų balsai, o štai prieš akis - tik stropiai sugreideruotas žvyrkeliis ar kultūrinės ganyklės užuoganos, ar išsildriekusio miesto mikrorajonas, ar svetimų svetimasis gigantiškos gamyklos cechias. Kiti né nepasuko ton vieton, kur atejo pasaulis ir buvo negalestingos prievaratos išplėsti į savo Tėviškės ir nublokėti svetimon žemén. Treči pasistengė viską užmiršti ir atakliai kibo gyvenimą pradeti iš naujo, tikdami, jog Tėvynė - ne tik žmonės, bet ir žemė, dangus, Merkyje atsispindintys pušarai...

Kodėl ne visados suspėdavome atsiesti greta savo gentainių, dar lydimu tremties šešilių - kaip jų laukusi viltis ir atrama, kaip jų priesailių saugotai ir tos pačios Lietuvos vaikai? Kodėl pavėluodavome į jų sugržimo kasdienybę, neprišedavome prie to pačio stalo, neapglėbdavome jų sunkių kaulėti pečių, nepaglostydavome vaikams galvas, pilnas nuo kelionės dulkių, nuo ilgesio, džiugaus lukešcio ir baimės: gal būsime nereikalangi ar svetimis? Kas mums leido tokiomis valandomis, kada visos atviros ir visos slaptinges Gimtinės jėgos - kalba, ruginės duonos, obuolių, vandenės, virpančiaisiai pirštai trupinamo grumsto kvapas, žinojimas, kad vaikai galės tave paleidoti čia, po Suduvos beržų žaknimis ar vaškinėmis Dzūkijos pušimis - persemelkia iki sielos gelmių ir užgniaužia gerkę sprangi laimė - kas leido mums tokiomis akmirkomis teisintis valstybiniais, tarnybiniais ar paprasčiausiais buitiniais reikalais, atitolinusis nuo grįžusio į Namus tévynainio? Ar gali būti koks nors pasiteisinimas? Ar gali būti koks nors pasitaškinimas?

Aš nekalbu apie tuos, kurie palengva juos išdavę arba kurie juos užmiršo, o drauge ir jų namus, jų reikalingumą Lietuvai, jų neišsakyta žmogiškiausis norus - nors vaikus padékite sugražinti Tėvynėn, nors juos išsaugokite Lietuvai, nors jų neapgubkite įtarumu, batinybe aiškintis ir nominėti savo senelių ar tėvų likimų ten, Salecharde, Vorkutoje, Barnaule, Igarkoje, Magadane, Intoje... Tai kas, kad juos sprauste įspraudė į amžinąjo ūlo žemę, - jų vėlės baltuoja prie Nemuno ant suclelio, kurio vienas kraštas remiasi į dausas, o kitas - į mūsų širdis.

Kaip sunkiai, bet vis giliau ir giliau sminga suvokimas, kad tuo metu, kai mes užsisklebdavome egoistiniuose reikalėliuose, paradiniuose siekiuose, buitiniuose žaidimuose, jie užstojo mus. Dar daugiau - jie užstojo Lietuvą. Nykiaiš ešelonais nublokėti ištremtin, kaip maldą vaikama perdavę Gimtinės vardo ir priesaką - grižti namo, atgulę į nežinomybę Kolymos leduso - jie užstojo mūsų atgimimą, mūsų dvasine tvirtybę, etinius principus, tautinę savimones, tiesos švarumą ir atkaklumą. Laiminu tuos, kurie šitai suvoki, kurie kamuošis, kad negalėjo jiems padėti, kad kartais juos užmiršdavo, neišpildydavo jų paskutiniojo noro, nebuvome

verti jų atminimo. Laiminu tuos, kurie lyg iš amžinojo išalo iökirs jų atminimą ir parneš prie Nemuno - mums visiems, kad tyra ir amžina tremtinį dvasia užstotu nuo negandų ir klystkelių jau mūsuvaikus - mūsy ateiti.

Tai ka man atsaké tremtinį likimai, jų laiškai, atsiminimai, jų gyvenimai?

Išlikti žmogumi net pragare, išlikti visados, neišduoti savo prigimtinio priklausomumo Tėvynei ir neštį pasauliui savo Lietuvą - tyra kaip ašara.

Mūsų Lietuvą - mūsų viltį ir mūsų amžinybę.

Robertas Keturakis
/poetas/

jaunime!

Kreipiūosi į Jūsų jaunas širdis ir prašau, kiek galite padékite tiems, kurie turėjo palikti gimtaja žemę tais baisiaus metais, kurie mirė iš bado, šalo gyvi, bet jų širdyse degė meilė Lietuvai. Tegul šiandien jų aplėdėjusius kūnus šildo mūsų prisiminimai. Dabar sunku pajauasti, kokiai brangi Jums buvo ta diena, kai paskutinį kartą matė Tėvynės ezerus, miškus, savo lūpomis lietė šventą duoną.

Jeigu Jūsų širdyse išižiebė kibirkštėlė meiles ištrentiesiems, visomis jégomis padékite jai pavirsi ugnimi. Lietuviai, neleiskime širdim suakmenėti tada, kai toli toli nuo Tėvynės, sniego užpustytose svetimose žemėse ilsis mūsų kraujo žmonės, mirę už mūsų lniavę.

Todėl prašau, visi ką kuria ar bando kurti eiles, apybraižas, apsakymus ar pan., kas turi žinių apie tremtinius, siusti jas adresu: Kauñas, LTSP 25-čio 76-38 Kiliūtei Renatai,

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio respublikinio klubo "Tremtinys" narė, 32-os vid.mokyklos dešimtose

"LIEUVIŠKAS" STALINIZMAS?

Pateikiamas vienos apskrities, Biržų, NKVD viršininko įsakymas. Tokie įsakymai buvo paruošti kiekvienoje apskrityje pagal Lietuvos NKVD ir Saugumo departamento vadų nurodymus (įsakymus). Sioms žinyboms, kaip žinoma, vadovavo A. Gudaitis-Guzievičius bei A. Sniečkus. Pastarasis derino čia pareigas su partiniu darbu. Nežinoma, kad filatelistai buțų naikinami net Sovietų Rusijoje. Lietuvoje savi budeliai buvo ieraidinės. Ir, kaip matome, jie ruošė naikinimo fabriką ne dvi savaites, ne atvykus Merkulovui, kaip kas bando teigti, o žymiai ankačiau. Už tokią uolių tarnybą, matomai, A. Sniečkus 1941 metų vasario 18 dieną pirmą kartą savo gyvenime tapo VKF(b) CK kandidatu. Aktyvūs stalinizmo vydytojai Lietuvoje, atrodo, vienas su kitu lenktyniavo.

T.L.K.LTDR musielpelns išradėjės
P.Varanauskas

istorija prabyta

Stalinizmo represijos ir masiniai lietuvių išvežimai į TSRS tolimuosius rajonus, amžiais lika mūsų tautos atminime ir kartu kartoms bylos apie nepaprastą šių muzikalių vykdytoju žiaurumą ir stalinizmo viršinių pastangas suaiškinti lietuvių tautą, jos istoriją, kultūrą ir patį Lietuvos varda.

".../ Kad užtikrintų sudarytosios draugiškos sutarties vykdymą, apsaugotų Lietuvą nuo kruvinio imperialistinio karo, suteiktų galimybę ramiai dirbt Lietuvos lieudžiai savo darbą ir išvaduoti ją nuo Smetonos ir jo gaujos žvériško fašistinio režimo, SSSR vyriausybė įsakė savo nenualimai ir narsiai Raudonai Armijai peržengti Lietuvos siens. Raudonoji Armija, išlaivintoja paverstyjų tautą, atnešė Lietuvos liaudžiai laisvę, užtikrino jai iki šiol negirdėta plėtote savo tautinės kultūros, krasto oklo ir

Kerbovio. /Liaudies kariuomenės politinio vado drg. Macijausko kalba (pasakyta per radiją 1940 m. liepos 14 d.) - žr. "Karių tiesa" 1940 m. liepos 16 d./

Visų šiu nuostatų nuosekliai buvo laikomasi. Pirmiausiai pasirdėjinta lietuvių laisve...

Remiantis Valstybės saugumo Departamento direktoriaus Antano Sniečkaus 1940 m. liepos 7 d. patvirtintu "Priešvalstybiinių partijų": tautininkų, voldemarinių, liaudinių, krikščionių demokratų, jaunalietyvių, trokistų, socialdemokratų, eserų, ūsių ir kt. vadovaujančio sastato likvidacijos planu - 1940 m. liepos mėnesį iš 11 dienos i 12-os naktį suimta keli tūkstančiai žmonių...

Prof. H. Šedžiaus teikimu, 3649 asmenims, tuo metu suimiems ir nuteistiams, kaltinimai pateikti už "antiliudiadine veiklą" praeityje, faktiškai už pareigas, bet ne už veiklą... O kiek tūkstančiai sėdėjo kalejime be jokio teismo...

Perdėtas uolumas daugumas vienos komunistų ir komjaunuolių, t.p. represyvinų NKVD ir saugomo organų "veikla", diriguojama iš Maskvos per Dekanozovą, Poszniakovą, Gladkova, A. Guzevičiū, D. Todesą, P. Krastiną, J. Dembo, L. Finkelsteina, J. Komodaitę ir kt. dabar jau velionis arba dar gyvus nusipeilnusius LTSR kulturos ir pan. veikėjus, davé savo vaisius.

Kitas įsakymas, palietais mūsu tauta, buvo 1940 m. lapkričio 28 d. LTSR Vidaus reikalų liaudies komisaro A. Guzevičiaus visiškai slaptas įsakymas Nr.0054 "Apie apsilieidimą antisovietinio ir socialistinio elemento atsakaitoje", kuriamo "pavojingais" elementais laikomi net esperantininkai ir filatelistai...

PASTABOS:

KAS BUVO NUMATYTA IŠVEŽTI IŠ TSRS

- 1) Hitleris savo perspektyviniuose planuose buvo numatęs lietuvius iškeldinti iš Ukrainą, o Stalinas jų darbą jau vykdė ir per 1941-1942 metus buvo numatas du trečdalius tautos išgabenti i Sibirą, o dalį jos nuskandindamas Laptevų jūroje. Skaitytąjų dėmesiui pateikiame vieną vieniškai slaptą dokumentą iš laikraščio "Naujosios Biržų žinios". 1941 m. spalio 18 d. numeris.

PIRMIEJI TREMTINIAI

- 2) Šis dokumentas pirma karta publicuotas 1942 metų birželio 19 dieną "Savitarpio pagalbos žiniose". Gedvilos ir Paleckio aktas apie buv. ministerių Merklio ir Urbšio ištremimą. Būdinga, kad Gedvilos ranka Paleckui net rezoliucijos teksta parašytas. Paleckis, kaip marionetė, ją tik pasirašė.

1) Kas buvo numatyta išvežti i TSRS

Visiškai slaptai
OPER įgaliotinių Biržų UO NKVD
Drangul S.

Tarp išlikusių neudegtųjų NKVD ratin rastas buvo įsakymas Biržų NKVD įgaliotinukui, kuris čia ir išėdams. Ačiū

a. Visi perėjimai, politiniai emigrantai, reemigrantai, repatriantai ir kontrabandinti.

b. Visi sveumų, valstybinių policinų, sveitimų valstybių firmų atstovai, sveitinių valstybių įstaigų bendradarbiniai, buve gretimiausių, buvę uluviams atstovymų firmų koncesijų ir skienių bendrovinių tarsiuntoriai.

c. Asmenys turinčių asmeninių susirinkimų su užsieniu, pasiuntinėbėmis ir konsulatais, esperantiniais ir filatelistais.

d. Buvę valstybinių departamento turautojai (nuo referento ir aukščiau).

e. Buvę Raudonojo Kryžiaus dakininkai ir Lenkijos tremtiniai.

f. (vairų) konfesijų dvasininkai, (popai, kunigai), sekantai ir religinius aktyvius.

g. Buvę bajorai, dvareininkai, pirklii, bankininkai, prekybininkai (kuri naudojasi sandomu darbu), įmonių vadovybės, viešbučių ir restaurančių įkūrtojai.

h. Pastabos: Organizuojant prieštaraybiuo elemento surašymą, turėti būti pažadoti visi žalumių, ta me skaciuje: agentūrų pranešimai, specifiniai patikimumi medžiaga, partijų ir tarybinių organizacijų medžiaga, archyvų medžiaga, piliečių pranešimai, arčiauinių parodymai ir kita dažinių. Pranešimai, parodymai ir kita oficiali medžiaga turėti, kaip reikalausama, iš anksto agentūros kelu patikrinti.

Vizitas neaiškius klausimus kreiptis prie mano pavadinimo drago Paulienės arba prie Vyr. oper. įgaliotinio drago Sylčovo.

Aplė darbu eiga kiekvieną dieną man pranešti.

(pas.) Biržų UO NKVD virčininkas
P. Lissas.

Biržai, 30.1.1.

Iš įskymo paragrafo matosi, kad apie 70% vienų apskritis žmonių būtų buvę išvežti. Nuo išvežimo būtų rečiau nei viens užkrypes nuo partijos vadamo linijos kurią imalis ir komun...

2) Ponai Respublikos prezidentas

Valstybės sargimo surenkos laikra, kai buvo ž. Lietuvos Respublikos ministras finansų A. Merkys ir vonekis ižskelys ministras Urbšis, karta su jų 5 sezonas, rečiau 15 iki 15 Lietuvos traktoryst, karpo prieglobusus Lietuvos viltelių, gr. Sorens, Šepešą apgyvendint.

Princ. Tarto, pon prezidente
rečiau

• M. Gedvilas
Biržos Reiklys
Lietuvos

Kankas
1940 m. 16 d.

F. Virčinė i. Dr. Dr. Dr.

J. Paleckis

Respublikos prezidentas

Kankas
1940 m. 16 d.

TRACIŠKASIS stalinistų valdymo balansas

Skaicių kalba yra aiški. Ji yra ypač aiški dėl to, kad skaiciuais galima neabejotinai demaskuoti klastingą bolševikų propagandą. Ši kartą mes patiekiam viešumai smulkias statistines žinias apie tuos nelaiminguosius mūsų tautiečius, kuriuos bolševikai kaip "liaudies priėsas" ir "kontrrevolucionierius" gyvulinuose vagonuose išvežė į beribius Žaliojo Si-biro ar smėlėtojo Kazachstano plotus. Patiekiamųjų skaicių kalba yra patvirtintinas kaltinamojo akto bolševizmu. Ta kaltinamajį aktą jam surašė milijonų žmonių proletaras kraujas, ta akta patvirtino bolševikų "žygarbisių" naujai užimtose srityse. Iš patiekiamų duomenų aiškiai matyti, kad bolševikams "liaudies priėsais" bei "kontrrevolucionierieis" buvo net kelių savaičių ar kelių mėnesių kūdikiai bei paskutinės savo gyvenimo valandos besyvenę seneliai, jau nekalbant apie moteris ir mokyklinio amžiaus vaikus.

Tremtinių registracijos darbą, kuris pasirodė sunkesnis, negu iš predžių buvo monyta, atliko Savitarpine Pagalba.

Lietuvos Savitarpinės Pagalbos žinių biuras, suregistravęs tremtinius, išvežės politinius kalinius, išvežtus bei dingusius iš pionierių stovyklų vaikus ir dingusius karo metu karius bei civilius asmenis, padarė jų statistiką, kurių duomenys štai kaip rodo:

1. Masinio trėmimo metu t.y. 1941m. birželio mén. 14-22 d. buvo išvežta 17.602 asmenys, iš kurių 9.646 vyrai, ir 7.866 moterys. Imant profesijomis, daugiausiai išvežta Oskininkų, būtent 3.538; toliau eina tarnautojai - 1.760; darbininkų - 1.175; mokytojų - 1.094; amatininkų - 385; policininkų - 248; ūkėlių - 148; prekybininkų - 111; inžinierų - 89; teisininkų - 81; gydytojų - 79; technikų - 75; sacerų - 75; agronomų - 59 ir kitų profesijų nariai. Mokyklinio amžiaus vaikų (7-17m.) išvežta 3.256. o priešmokyklinio (iki 7m.) - 1899. Studentų išvežta 114.

Tremtinių daugumą sudarė lietuvių - 12.977. Po juo cina lenkai - 3.328; rusų - 271; gudų - 68; vokiečių - 40; latvių - 35 ir kt. maziau.

Tremtinių amžius svyruoja nuo kelių savaičių iki 70 ir daugiau metų. Didžiausia tremtinių grupė sudaro 25-44m. amž. asmenys, būtent 7.338. Toliau eina - 7-17m. amž. jaunulai, kurių išvežta 3.179; 45-61m. - 2.612; 18-24m. amž. - 1.582; 1-6m. amž. 1.443. Daugiau kaip 70 metų amž. išvežta 734 asmenys, o kelių savaičių ir keilių menses kūdikiai - 163.

2. Dingusiu ar išvežtu iš įvairių Lietuvos kaičių ir įvairiu laiku politinių kalinių suregistruota 3.642 iš jų 3.439 vyrai ir 103 moterys.

Imant profesijomis, politinių kalinių daugiausia buvo Oskininkų - 427; toliau tarnautojų - 422; darbininkų - 373; ats.karių - 241; moksleivių - 100, mokytojų - 81; policininkų - 71; teisininkų - 60; technikų - 61; studentų - 48; prekybininkų - 39; gydytojų - 34; inžinierų - 28; ūkėlių - 25; muzikų - 21; šeimininkų - 14; agronomų - 11; žurnalistų - 10 ir kt.

Pagol tautytę šioje nukentėjusių grupėje yra taip pat daugiausia lietuvių, būtent 2.074; lenku - 573; rusų - 82; gudų - 10; latvių - 6; tootorių - 6; vokiečių - 5; ukrainiečių - 4; karaimų - 2.

Amžius šioje grupėje taip pat išvirus. Daugiausia 25-44m. amž. - 1.460; 18-24m.

amž. - 536; 45-64m. amž. - 457; 15-17m. amž. - 16; ir 65-75m. amž. - 33.

3. Iš naujai prijungtų Lietuvai sričių išvežta 1.624 asmenys, kurių tarpe 979 vyrai ir 621 moteris.

Imant profesijomis, daugiausia išvežta Oskininkų - 616; mokyklinio amžiaus vaikų (7-17m.) - 257; tarnautojų - 116; darbininkų - 44; mokytojų, amatininkų ir ats.karių po 33 ir kitų profesijų po kelis asmenis.

Sios grupės tremtinų daugumą sudarė lenkai - 1.393; Baltogudžių - 90; gudų - 49; lietuvių - 8; tootorių - 5;

Amžius išvirus: daugiausia 25-44m. - 594; 17-17m. - 269; 18-24m. - 263; 45-64m. - 245; 1-6m. - 95; 65-70m. - 56; daugiau kaip 70m. - 31 ir kelis mén. kūdikiai - 2.

4. Iš įvairių vasaros vaikų stovyklų išvežta arba dingo 450 vaikų; jų tarpe 242 beriuakai ir 208 mergaitės.

Daugiausia išvežta iš Palangos stovyklos - 215; iš Druskininkų - 164; iš Zalesčikų - 34; ir iš Krimo sanatorijos - 9. Be to, 28 vaikai dingo karo metu.

Šie visi vaikai yra mokyklinio amžiaus.

5. Išvežta 426 karių iki 54 karių šeimų narių. Daugiausia išvežta Karininkų - 288; puskarininkų - 45; kareivų - 22; karių amž. 2 ir nežinomo laipsnio - 69. Karininkų tarpe išvežta: 4 generalai, 24 pulkininkai, 24 pulk.leitenantai, 31 majoras, 57 kapitonai, 127 leitenantai ir 23 jaun.leitenantai.

Tautybėmis; lietuvių - 462; lenku - 3; rusų - 3 ir vokiečių - 1.

6. Dingusiu karių užregistruota 1.931, bet šis skaicius po truputį vis dar didėja, nes registracija tebevyksta.

7. Dingusiu karo metu civilių asmenų užregistruota 1.836, kurių tarpe 1.333 vyrai ir 487 moterys. Šis skaicius tarp pat dar nenusistovėjes.

Daugiausia dingo tarnautojų - 330; paskui darbininkų - 329; milicininkų - 175; ūkėlių - 122, o kitų po mažiau.

Tautybės atžvilgiu daugumą sudaro lietuvių - 1.608. Likusieji - lenkų, rusų, tootorių ir kitų tautybių.

Dingusiu amžius yra išvirus: Daugiausia 25-44m. - 727; Kartu su teisais yra dingę 46 vaikai iki 6m. ir 127 iki 17m. amž. Taip pat yra dingę 5 asmenys daugiau kaip 70m. amžiaus.

8. Tremtinių statistika apskritimis

Sitaip atrodo:

	Alytaus apskr.	išv. 612asm. iš Jū: 336	vyr.	276mot.
Ašmenos	-	15	10	5
Biržų	-	529	294	235
Eišiškių	-	98	74	24
Keižių	-	2025	1148	877
Kėdainių	-	417	224	193
Kretingos	-	351	182	169
Marijamp.	-	701	379	322
Mažeikių	-	388	211	175
Panemunės	-	707	391	316
Pastovių	-	23	14	9
Raseinių	-	612	312	300
Rokiškio	-	824	411	413
Seinų	-	364	195	169
Svyrių	-	169	106	63
Šakių	-	472	250	222
Šiaulių	-	1608	887	721
Sventėnų	-	1376	838	538
Tauragės	-	445	234	211
Telšių	-	496	245	251
Trakų	-	562	292	270
Ukmergės	-	567	288	279
Utenos	-	603	321	282
Vilkavišk.	-	569	294	275
Vilniaus	-	2344	1372	972
Zarasų	-	419	222	197

Tuo būdumatoome, kad nuo bolševiku sisutėjimo labiausiai nukentėjo Vilnius, Kaunas, Šiauliai ir Sventėnys; iškaitant ir apskritis.

Taigi, sudėjų visų šiuų nukentėjusių kategorijų duomenis draugės gausime, kad bolševikų valdymo metai pareikalavo 27.421 aukos.

88X29.Kaunas.Sporto halė

Kauno sporto halėje šimtus kartų skambėjo dainos, muzika, aidėjo sporto mėgėjų aistros. Tačiau nė karto per savo gyvavimo istoriją ji nesubūrė tiek daug žmonių, kaip tą, spalio 29 dieną.

Iš visos Lietuvos suplaukė žmonių, kurių likimus neteisėtai daužė represijos rykštę, kurių suniokotas ir persunktas kančiomis gyvenimas jiems uždėjo tremtinio etiketę. Ne liks mintis čia susirinko tautiečiai, bet pasipasakoti apie patirtą skausmą ir prievertą, apie nesavalaikę tévų, senelių, vaikų mirtį; numatyti savo darbo gaires, ką kiekvienas iš tremtinio klubo narių dar gali padaryti savo tautai, žmogui, kad daugiau po mūsų žemę neklaidžiotų stalinizmo šmékla ir suaugę valstybės vyrai nežaistų prisigalvotą neva revoliucijos situacijai, naikinant tautas.

Apie laukiamą dorą žmonių, paskirtų sunaukinimui bet nepalūžusių, susitikimą, valzdžiai liudijo ir salés apipavidalinimas; priešais pakylą, šalia kupilos, rudens goliu puoštės, žuvusiuos atminimui plevena žvakių ugnėlės, už pakylas išskleista gedulo drabulė. Šalis prigludusi tautinė trispalvė (galtona, žalia, raudona) vėliava, su kuria kélési nepriklausoma Lietuva, po kuria atgimsta ir keliasi jি vėl.

Čia susitiko šétono imperijos, apsprendusio žmogaus likimą, draugai. Sunklai, bet atpažintantys vieni kitus. Apglébdami, nuo sunkaus darbo ir kančių nuvargiatomis rankomis, bučiuojasi, džiaugiasi, o per skruostus ritasi ašaros. Tai skausmo ir laimés ašaros. O ar kas suskaiciavo, kiek dar liko tu, kuriems nebuvo lemta išvysti Tėvynę, kurių viltis, meile Lietuvi, bei taurų siekimą dar karta ją išvysti nutraukė mirtis, kurių kūnus iki šiol saugo Šalto Sibiro žemę. Daug jaudinančių susitikimo akimirkų buvo galima čia išvysti. Gaila, bet Lietuvos televizija nepanoro tų akimirkų užfiksuoti. Ji apsiribojo žiūrovams parodyti įeinančius galén milicijos darbuotojus. Matyt, atgimimas televizijos darbuotojų tarpe dar vėluoja. Ar ne laikas šiuos neteisėtai kentėjusius žmones neskaityti antraeiliais piliečiais?

12 val. Saleje išiviešpatauja tyla. Visi sustoja. Atliekama tautinė glesmė.

Ižanginių žodžių taré Tremtinio klubo tarybos narys J. Enčeris:

Daug siaubingų dalykų apie mūsų brolių ir seserų likimą papasakotų, jei prašnektu, Pečiora, Jenisiejus, Lena, Angara, Irtisius, Baikolas, Laptevų ir Barencevo jūros. Išlikę gyvi ir širdyse išsaugojo jų brangų atminimą, kartu atnešėmes ir nesančių mandatą, įpareigojantį likusias savo jėgas pasvesti mūsų mylimos, ir jų labai mylėtos, Tėvynės labui.

Mes tikime mūsų intelligentijos šviesiai protais bei sąžine ir dalyvaujame Sąjūdyje už tautinių Lietuvos atgimimą, jos pilnų nepriklausomybę. Skleisdami tiesą, mes padésime apginti mūsų Tautos praeitį, sugražinti jos istoriją, tautines bei dorovines vertėbes. Mūsų veikla taiki ir bendražmogiška. Tačiau turime duoti deramą atkirtį gindami Tautą nuo galimų stalinizmo recidivų. Pažvelkime į savo Tautą sąžinės akimis. Buvo savų "judošių" – savo tėvynės duobkasių ir pardavikų, nuėjusių tautauti "svetimiems dievams".... Taigi visi, kurie nusidėjome prieš Tautą arba klydome – atgailaukime. Nuoširdi atgaila apvalo žmogaus sązinę, grąžina pilnaverčiam gyvenimui.

Už mūsų išgyventas kančias, atimtą jaunystę, sveikatą, artimųjų netekštį atlyginti niekas negalięs. Tačiau mes vertiname gerą valdžios valią ir pastangas nors moraliai atsitiesti. Išvairūs organai, uoliai vykdę represijas, dabar galėtų bent padėti iššiaiškinti daugelio 1940-1941 metais dingusiu šaulių, karininkų, policininkų, valsčiaus viršaičių, studentų ir kitų likimą. Mes išskirtumėm nereikalaujame, nenorime lenktyniauti su "privilerijuotais" dėl pilno lovio liaudies sąskaita ir nenorime būti į juos pamės. Norime karto su jaunaju karta, susibūri po tautinės vėliava, eiti atgimimo keliu, kad išliktu Lietuva ir joje gyventų ateities kertos.

Šie siekiai išprasminti ir mūsų, dar likusiu, gyvenimą.

Tolian kalbėjo klubo pirmiinkas A. Butkevičius: Tremtinio klubas dirba Lietuvos nacionalinės kultūros, suverenumo ir demokratijos labui. Žmogus niekada nepalūžta, praėjęs patį sunkiausią kelia, jei jis turi tikslą tarnauti Lietuvali, savo Tėvynei. Žmogus neturi teisės išeiti iš gyvenimo nepalikęs užrašytu prisiminimą.

Svarbiausia visuose respublikos rajonuose išsteigtai Tremtinio klubo padaliniai. Galima juos steigtai prie Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio rémimo grupių. Šie padaliniai galėtų suregistruoti visus rajone esančius buvusius tremtinius, politinius kalinius, pokario pasipriešinimo dalyvius, padėti užpildyti anketas; išsiaiškinti, kiek buvo nužudyta, kas žudė, kiek emigravo į užsienį, kiek žuvo išvežti darbams Vokietijoj. Kiekvienas rajono klubas galėtų leisti savo biuletėnį.

Tokia jau lemčia, kad Kaune įsikurė respublikinis Tremtinio klubo centras. Visų rajonų padaliniai astovai įėjina į Kauno Tremtinio klubo tarybos sudėti, kuri renkasi kiekvieną penktadienį Kaune, kęstučio g-vė Nr. 27, 301-je auditorijoje 18 val.

Klubo narys A. Balkevičius: Svarbiausia mūsų visų ateitis. Deja, klube yra dar pasyvių žmonių. O labai norėtūsi, kad kiekvienas ką nors padarytų. Juk gyvenimas bėga, mūsų gretos rečėja, tad reikia skubėti, surinkti prisiminimus, dokumentus, kol dar gyvi liudininkai.

Mane stebina, kad klube yra žmonių, kurie nenori įsileisti jaunimo į vadovaujamus organizus. Galiu pasakyti: tie draugai klysta. Nors pas mus "revoliucija", tačiau yra dar daug ir staliniečių, kurie bijo atsakomybės už savo niekybės ir stengiasi mūsų veiklai pakenkti.

Advokatas A. Damalakas: Kada jus prieverta, nekaltus, prekiniai vagons vežė į Sibirą, man universitete teigė, kad markizmas-leninizmas yra visų mokslo mokslas, kad tarybinė teisė ir tarybiški įstatymai humaniškiausi, ir demokratiaus passulyje, kad Stalinas yra viso pasaulyje darbo žmonių draugas, tévas ir mokytojas, kad Stalinas – tai partija, o partija – tai Stalinas, kad jo vedami sparčiai žengiamo į šviesou laimingą komunizmo rytą. Dėstytojai aiškino trumpai – klasini kova su liaudies priešais. O kas buvo tie liaudies priešai? Tai beveik visa nepriklausoma Lietuva. Turėjai apsimesti, kad jiems pritari ir tiki, nes priešingu atveju, pats galėjai tapti liaudies priešu.

A. Damalakas pateikė išsamios medžiagos, kuriai publikuosime papildomai.

Advokatas teiks tremtiniams nemokamą juridinę pagalbą antradieniais ir trečiadieniais nuo 18 val. Kaune, Vilniaus g-t. 33, Architektų namuose.

Politinis kalinys, Laisvės Lygos atstovas A. Terleckas:

Grižau iš tremties pernai rugpjūto mėnesį. Esu paskutinis iš Magadano. Mano duktė rašė: "Tėveli, svarbiausia neparsivežk neapykantos". Labai džiauguosi, kad jos neparsivežiau. Mane iškvietė pas saugumo kapitoną Daugėlą ir pateikė klausimą: "Kodel jūsų akysė nėra neapykantos mums, saugumiečiams?" Aš atsakiau: "Kodėl turiu jūsų neapkėsti, jūs darote savo, aš savo darau". Turiu pareikštį, kad šiandien lageriuose, tremtyje yra net sunkiai, baisiai, negu buvo Stalino laikais. Nesupruntu, kaip vietiniai jaunuolai žaidžia su potvyniu išplautomis tremtinii kaukuolėmis, nežinojā jas pasikabine ant lazdu. Mačiau ten apsilankęs.

Atsimenu 1980 metus, VSK pogrindį. Tada buvau vienas. O šiandien, žiūrint į anq laiką akimis, sédėtų daugelis. Mes nesuvokiamė gudraus staliniečių manevro, kad Lietuvos tautinė vėliava būtų paskelbta valstybine vėliava. Kokia gali būti kalba apie valstybinę vėliavą, jei nėra pačios valstybės? Si vėliava mūsų nepriklausomybės ir laisvės simbolis, o Paleckinės vėliavos gėdinasi jau ir patys funkcionieriai. Kreipiūsisi į visus, kurie dalyvaujate valstybinėje demonstracijose, jokiui būdu neneškite ir neiškolkite tautinės trispalvės, tai butų jos išnickinimas.

(Saleje pasigirdo "Gėdu, gėda, gėda...")

Klubo narys A.Putrius kalbėjo apie Kretinės raj. partijos sekretoriaus iniciatyva išvaikytus ir piniginėmis baudomis nubaustus žmones, bandžiusius pamineti rugpjūčio 23 dieną.

Klaipėdos būtinio kombinato darbuotojai atsisakė ant kaspino užrašyti: "Tremtyje žuvu siems lietuviams", pareiškė, kad tai esą "pornografija". Klaipėdoje dar gyvas stalinizmas. Mums reikia būti budriems, kad jis nesumindytų gerį atgimimo pradę.

P.Varanauskas, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Seimo narys. (Buvo išrašytas į nusikaltėlių sąrašus būdamas trijų mėnesių):

Ar reikalingas mums paminklas stalinizmo aukoms atminti? Mes dar nenugalejome stalinizmo. Mums reikia sugrąžinti tautiečius iš tremties, rūpintis jų sveikata. Toks paminklas dabar prilygtu Pontijaus Piloto rankų nusiplovimui. Jau yra kančių paminklas IX forte. Ten rinksis žydai. Nėra žydų ar lietuvių kančių, yra bendražmogiška kančia. Tai ir paminklas gali būti bendras. Lietuvio paminklai - įžuolai! Mes turime pasirinkti: kerštas, ar Lietuva?! Nesutikau tremtinio, kuriam pirmoje eilėje nebūtu Lietuva!

Raslanas, už Rainių šilelių turi būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal veikiančius įstatymus. Žmonės 35 metus po Stalino mirties nebuvu reabilituojami. Tai rodo, kad respublikos vadovus iki šios dienos reikia vertinti kaip nusikaltimų bendrininkus. Dar nereabilituoti represuotieji 1940 metais, tarp jų ir paskutinis Lietuvos respublikos užsiemė reikalų ministras Juozas Urbšys. Jam jau 92 metai. Skubėkite, jei save laikote nesusitepusiais vyriausybės vyrais.

Spoada iki šiol žmeičia ir neleidžia atsaityti Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjūdžio dalyviui Povilui Pečiulaičiui į publikaciją. Jam turi būti suteikta galimybė pasakyti.

Nepriklausomybės kovų dalyvis, Vyties kryžiaus kavalierius V.Miliūnas:

Mes antrą kartą atgimstame. Brangi ta valanda, kai lietuvis turi teisę pareikšti savo nuomone apie mūsų Tautos slopinimą. Juk už savo Lietuvą aš kovoju, kad žmonėms būtų geriau, kad mums, lietuviams, didžiuotusi kaip narsiai, sąžiningiai, darbščiai ir teisingiai žmonėmis. Mes nenorejome nieko nusikrausti, jokios tautybės žmonių, o mūs naikino ir nežinojome, ir dar nežinome už ką? Mes augindame duoną ir ja vaišinome navo kaimynus. Už ką, dieve, mums uždėjai tą kančią? Aš prisimenu, kaičių ir kryžiaus Lietuvoje nebuvu viestas ir iš mūsų norėjo padaryti gyvullius. Pakelėse sunaikino kryžius, smūkelius, sodybas, sugriovę kultūros paminklus, bet lietuvių dvasios nepalaužė. Todėl, kaip prieš saulės jėgą, klaupiuosi prieš Tautinę vėliavą, kuri buvo mano gyvenimo viltis. (Pritęs ją pabučiuoja, haleje skanduoja "Lietuva, Lietuva...").

Kunigas R.Vaičiūnas:

Noriu susirinkusius pasveikinti kalinių kunių vardu. Buvo be teismo nuteistas 25 metams. Po to be teismo pridėjo iki 35 metų. Vėliau be teismo sumažino iki 10 metų. Prasėdėjus 6 metus, pripažino visai nekaltu. Matot, koks buvo teisingumas? Nežiūrint sunkių laikotarių, bažnyčia daug dave, kad žmonės būtų dvasingesni. Daug nuoskaudų patyrė kunigai, bažnyčia, pergyvendami, kai buvo griaunama žmonių dorovė, kovoja su tikėjimu, skleidžiamais ateizmas, kuris tik luošino žmonių moralę. Aš džiaugiuosi, kad kraičiąta mums Katedra, bet reikia grąžinti iš tremties ir vyskupą Julijoną Steponavičių.

Aš noriu nusilenkti kuniagam, kurie mirė lageriuose už tai, kad tarnavo Dievui ir Tautai. Mano manymu, kiekviena tauta, didelė ar maža, turi teisę būti laisva ir tvarkyti savo gyvenimą taip, kaip ji nori. Dievo palaima ir Tautos pastangos - mūsų norimos pergalės.

Buvusi politinė kaliniė N.Sadūnaitė prisimi- nė devynių žmonių bado streiką: p.Cidzikas ne- nutraukė badauti, tol, kol 14 metų išbuvoė Kauno psichiatrinėje ligoninėje Voldemaras Kavaliūnas negrįžo namo. Ji pasakė, kad Vilniuje įkūrė grupę politiniams kaliniams remti ir prano tą grupę priimti į Tremtinio klubą.

Klubo narys V.Patuckas papasakojo, kaip buvo trukdoma Tremtinio klubo įkūrimui Kapsuke, apie pasiūlymą atstatyti Marijampolės pavadi- nimą.

Klubo tarybos narys J.Gasiūnas pranešė, kad Panevėžyje įsteigta klubas, kuriame dalyvauja virš 700 žmonių. Jie pareikalavo grąžinti šv.Trejybės bažnyčią. Pasiūlė sudaryti nuostatus tremtinį turtui atgauti ir juos paskelbtis spaudoje.

Ekspedicijos komisijos narys A.Putna:

Mes ne varu suvaryti, bet savo noru susirinkome, kad pasmerktumėm stalinizmą. Lietuvoje žmonės pareigoms buvo skiriama ne pagal sugebėjimus, o pagal anketinius duomenis. Žmogui su tremtinio etikete buvo daromos įvairios kliu- ties.

Aš buvau ekspedicijoje Igarkoje ir supratau, kud jiems reikia padėti grįžti Lietuvon.

Reikia surinkti tremtinius pagal buvusių trėmimų vietas ir kitais metais organizuoti ekspedicijas palaikų pervežimui, kapinių sut- varkymui. Aš noriu padovanoti Tremtinio klubui iš mūsų ekspedicijos parvežtą žiupsnelį žemės.

LPS Seimo narė B.Nedzinskienė pranešė, kad jau yra paruošta metodika, kaip rinkti medžiagą būsimam stalinizmo aukų muziejui. Pageidautina, kad tremtinį turima medžiaga būtų pateikiama asmenims tik turintiems atitinkamą klubo pažymą. Ji parodė keletą turimų eksponatų: kalinio rūbus ir kitką.

Lietuvos Tautinės jaunimo sąjungos atstovas P.Vaitiekūnas:

Lietuvių tauta su kitais likimo broliais, sa-vo krauju girdė Šetono imperiją, savo kaulais paramastė jos geležinkelius, kanalus. Šetonas nu- sibaigė, bet liko jo sukurtą imperiją, liko sta-bai, liko melas ir liko danguybė skolą. Darbūsis lietuvis, išgrūstas į miškus, buvo vadina- mas buržuaziniu nacionalistu. Jis vis dar neturi nei teisés, nei galimybės pasiteisinti ir nubraukti nuo veido daug metų jam drabystytus purvus ir žmeižtus. Tačiau paskutinės savaitės ir net dienos irodė, kad nei naikinimas, nei kvalinimas, nei vejemas iš namų lietuvis neišsižadės savo laisvės.

Latvijos Liaudies fronto atstovas B.Vibarė:

Mes, Pabaltijos tautos šiandien prabudome, bet prieš būsimas kartas šiandien mus įpareigoja pasakyti, ką mes patyrėme ir tai nutylėti ne- turime jokios moralinės teisés. Reikia spręsti apie visišką Pabaltijo nepriklausomybę. Tautos likimą turime teisę spręsti tik mes, o ne kiti.

Istorikas J.Oksas:

Mes, su jumis matę sayo akimis Šetoniškyjėjų siautėjimą, pergyvenome smurtą ir nepalūžę turime visomis jėgomis kovoti, kad tai niekada nepasikartotų. Kad Rainiai, Vorkuta, Magadanas taptų negrižtamą istoriją. Tai mūsų pareiga ir pries ateities Lietuva, prieš tą Šventą laisvą kraštą, kuris mokslo žodžiais "Svies Europai", kaip siaurės Aténai". Todukime drąsus, kupini pasitikėjimo, nes su mūmis Dievas, Tiesa ir Tau- tos valia.

Klubo narys P.Patonis:

Iš mūsų buvo viskas atimta, norėjo atimti ir meilė Tėvynėi, bet jos išplėsti iš mūsų širdies nesugebėjo, nes mes ją be galio mylėjom. Jokie kankinimai, net adatų varymai po nagais, neatėmė iš mūsų nei lietuviškos dainos nei pagarbos žmogui. Mes esame gyvi liūtųojai tų niekšybių, apie kurias privalone pasalyti. Turime garsiai kalbėti ką darė stalininiai budeliai. Lietuvalai žadėdami "laisvę" ir "saulę".

Daug vertingų pasiūlymų pateikė klubo narys B.Danielius ir kiti. Deja, dėl vienos stokos visko sprašyti neįmanoma.

LTSR Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojas P.Ignatas informavo, kad artimiausiu metu bus išspręsti visi tremtinį įdarbinimo, pensijų, gyvenamo ploto ir jiems padarytos materialinės žalos atlyginimo klausimai. Spudoje sprašyti ir V.Juželiūno komisijos pateiktų faktų bus tikrinami, dalyvavę žmonių kankinimuose ir žudymuose nusikaltėliai bus traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Baigdamas dr.P.Ignatas vyriausybės vardu palinkėjo klubui sėkmės nelengvoje, bet reikalingoje jo veikloje ir pažudėjo remti.

Skelbiame priimtą rezoliuciją:

Stalinizma, kaip politinė sistema, laikome genocidu, musikaltinių žmonijai ir lietuvių tauitai.

Siūlome naujajį Lietuvos baudžiamąjį kodeksą papildyti paragrafu atitinkančiu 1948 m. gruodžio mėn. 9 d. SNO konvencijos genocido apibrézimą. TSRS šią konvenciją pasirašė 1954 m. gegužės 3 dieną. Reikalaujame laikytis SNO 1968 m. lapkričio 26 dienos konvencijos dėl senaties termino netekymo karo musikaltėliams, represiju ir genocido organizatoriams, bei vykdytojams.

Visuomenė gali spręsti dovanoti, ar nedovanoti už padarytus musikaltimus, bet nuosprendis privalo būti paskelbtas.

Pokario meto kovas Lietuvoje laikome atsakui neteisėtus TSRS stalinistų veiksmus: 1940 metų Lietuvos Respublikos okupacija, jos gyventojų genocido politiką, realių galimybų neatiinkančius pertvarkymus ekonomikoje.

Siūlome pokario meto kovas Lietuvoje vadinti nacionalinio pasipriešinimo judėjimu - REZISTENCIJA.

Apie banditus tiek iš vienos pusės, tiek iš kitos kariaujančios pusės, būtina kalbėti atskirai.

Respublikos ir Tarybų Sąjungos vyriausybės privalo atsiaukti amžiniosios tremties įsakymus, sugrąžinti į Tėvynę visus, kurie buvo ištremti pagal šį įstatymą. Skirti butus ir pašalpas lengvinantemis salygomis grįžantiems į Lietuvą tremtiniams. Pagarinti jų pensijinių aprūpinimą, sulekti joms socialinių statusų, garantuojant speciālų gydymą ir materialinių aprūpinimą.

Reikalaujame panaikinti LTSR BK 68, 199, 143, 144 straipsnius ir reabilituoti pagal juos paleistas žmones.

Reikalaujame, kad nebūtų ignoruotas pasiaukojimo puslapis, kuri Tautos sąmonėjimo kelyje išrašė Romas Kalanta. Jo geras vardasuri būti sugrąžintas tautai ir istorijai.

1940-1941 m. Lietuvos stalinistai ivykė nemažą musikaltimą: tai sadistiškos žudynės Raiņiu miškelyje, Panevėžyje, susaudymai Pravieniškėse, prie Cernėvės, Raseiniuose, Telšiuose ir kitose viestose.

Reikalaujame paskelbti Lietuvos archyvuose esančius dokumentus ir visą šiuos musikaltimus liečiantį medžiagi. Išsiekinti musikaltimus organizatorius, vykdytojus ir teisti juos kaip karininkus musikaltelius.

1941 m. birželio 14 d. Lietuvoje buvo pradėtos masinės gyventojų deportacijos, teroras igavo visuotinį pobūdį. Buvo sunaikinta didelė dalis lietuvių inteligenčijos.

Siūlome birželio 14 dieną paskelbti gedulo diena.

29-tą dieną buvo skaitomi tremtiniių sukurti eilėraščiai, daimuojuojamos dainos. Pasibaigus susirinkimui, su tautinėmis vėliavomis, tūkstančiai minia patraukė į ūžiolymo teatras link Žv. Arčio bažnyčios, kur ivyko pamaldos.

Žmogus dar nesukurė tokio mato, kuris išmatuotu kiek buvo patirta skausmo, pralietai ašarai, kai Rusijos laukis riedėjo žmonių perpildyti ešelonai, kai pakolės buvo išmetami vniukai, kai kulkomis suvarptyti, lyg pakiratasi žuvalai, gulė žemėn jauni vyrai. Kai tuo metu Tautai buvo reikalinga ju Galia, protas, darbas.

Tai užkariautojams nebuvo svarbu, nes Južukis buvo sugriauti sena pasauli ir pastatyti naują. O po 48-rių metų pasirodė, kur nėra, vedovaujant nemokšoms, karjeristams, garbėtroškoms, budeliams, tai devolynutitas žmogus, trau muota jo mastysena, išpuoseletas melas, išugdyta išdavystė, atimtas horas darbui, kūrybai, prarasta pagarba vienas kitam; buvo stengiamasi suniveliuoti tautas ir išreuti net taufinius jausmus.

Ne keršto vedemi už padarytas skriaudus, pralietas ašaras ir krauja, už paniekinimus, sužalotą sveikiną, bepraciškai pragyventą gyvenimą, už draskomų motinos ūždi, kai nuo jos ir vaiku buvo atplėšiamai tėvai ir vyrai, atimama tai, kas sažiningu darbu buvo įgyta, čia susirinkome. Susirinkome prisimininti ir kitiens pa- pasakoti, kaip klykdami vaikai buvo grūdami

gyvulinius agonus, kai troškulys, būnas ir salis rijo nekalty ūmonių gyvybes, kai tūkstančiai tautiečiai turi daug sukaupę medžiagos. Istorija gyvu žodžiu prabilo po dešimtmelčio tylojimo. O dar kiek paslaptingu niekdybū musinės kankinias su savim amžinybėn. Norime, kad apie tai išgirstų tie, kurie pradėjo gyvenimą.

Privalome išsiaiskinti ir vienai paskelbti, kokie budeliai tai darė, kai juos rėmė, kai juos skyrė niekšingoms pareigoms? Tegul nekalta darbščių valstiečių, dvasininkų, inteligenčių, savanorių ir nepriklausomos Lietuvos knygninkų ir jų vaiku prarastos gyvybės, praliestas kraujas lieka iššukiui gedingam Tautos išsieklinimui.

Tuo pačiu viso pasaulio žmonių akivaizdoje buvo sukompromituotas Lenino idėjos, susenkinčios socializmo autoritetas, deformuoti žios visuomenės humaniški tikslai. Kaip pasekmė tokiai padariniai, atsiardo terp žmonių abejingu mas vienai kitam, nuseigrėžta nuo tikrujų žmogiškųjų vertybų. Stagnacijos fazė išlenę į literatūrą, meną, visuomeninio gyvenimo critic. Visuotinį paralyžius aureolė apgaubė visuomenė, atsiardo ir toliau buvojo mūsų jaunosis kartos dvasinės skurdumas.

Persitvarkymo idėjos palietė visas mūsų gyvenimo critis ir tauta nuo žilių senelių iki pirmokėlio atbudo. Pradėjome mastyti, atsigrediti į praetij ir vos pmiedame suvokti, kas ji dėjos ir kodėl tiesios protul nesuvokiamai dalykai vyko toje ramejoje, darbščių tautiečių Seimėje? Kodėl atsiardo tokie tragedių tautos likimai - tai klausimas kiekvienam mūsų tautiečiui. O iš jų, manau, augėbės atraktyti mūsų Tautos proto galimai. Savo autentiškais žodžiais, prisiminimais, dokumentine medžiaga parenkime juos.

Mūsų pareiga atverti akis tautiečiui, viską jam nuoširdžiai pasakyti. Prisiminkime, lietuvis visada buvo doras, sažiningas, atviras, darbštus ir teisingas. Tad gražinkime visa tai mūsų tautai, nes mes esame ir tame apvočti. Ne turime tikras vertibes apvalyti nuo niekibėn, ašoralamo, rūdžių, purvo. Atstatyti lietuvių garbe.

Susimastyk, lietuvi, tu turiapti teuresniu, vidiniu turtingesniu, nepakandžiu, nelui ir veidmainystei. Tegul tos žmonių kandidatas tautos tragedija lieka ne žeminančia ar paniekinančia jėga, o jėga, auteikiančia taurią dvasinę stiprybę.

Reportaž paruošė:
Jaroslavas Banovičius

Skubi telegrama:

Kaunas, Sporto halė, Republikinio klubo TREMTINYS Tarybai

Brančas likimo broliai, nuoširdžiai sveiki nu visus rūstaus likimo brolius, garbingai išlaikiusius kunkinimus. Linkiu sekmes ir ilgė gyvenimo metu mūsų Tėvynės Lietuvos tikros Linvės varden. Tepadeda Jums Dievas. Dėl publogūsiuos aaveikatos atvykti negaliu.

Brežnevo laikotarpio politinis kalinių ir tremtinys Algimantas Indreika

TREMTINIO KLUBUI PAAUKOJO:

BAJORAS JUOZAS ROMUALDAS - 1000 rub.

Kooperatyvas "Viltis" - 1200 rub.

Kauno Jeunimo teatro studija - 600 rub.

Valenkiénė Stefanija - 100 rub.

Simonaitytė Jadyga - 100 rub.

Bronius ir Stasė Danilavičiai - 100 rub.

Vladas Burė - 150 rub.

Stasys Gembekas - 100 rub.

Bronė Judickaitė-Florestuk - 200 rub.

Mažanavičius Albinas - 100 rub.

Antano Merkio marti - 200 rub.

Taip pat dėkojame visiems kitiems, auklėjimams klubui mat rialinę paramą.

Galintiems materialiai parami "Tremtinis" klubas, pranešume, kad manu sajunkita TSRS būdai bei komunalinio ūkio socialinio vystymo bando Kauno skyriuje Nr. 17000333.

RESPUBLIKINIS KLUBAS "TREMINTINYS"

Klubo koordinatorius - Audrius Matkevičius, telefonai: Anykščiai 47401, Kaunas 773412.

Klubo taryba:

Bumbulis Liudas, tel. 206344, 202633; Mikalauskas Rimvydas, tel. 250011, 201745; Belžakas Algirdas, tel. 770692, 205333; tarybos narys-sekretorius Banevičius Jaroslavas, tel. 752156; Vrannuskas Povilas, tel. 734568, 204678; Medzinskienė Birutė, tel. 227496; Endėris Juozas, tel. 263963, 265229; Laurinkus Mečys, tel. Vilnius 755912, 567223; Gasiūnas Jurgis, tel. Panevėžys 33609; Staugaitis Romualdas, tel. Jurbarkas 53833; Patackas Vincas, tel. Kapsukas 55600.

Darbininė komisių koordinatoriai:

Biuletenio "TREMINTINYS" redakcija:

Banevičius J., Medzinskienė B., Zukas Vytautas, tel. 733253, 222756; Paulavičius Antanas, tel. 777138; Dambrauskas Liudas, tel. 223406

Sekretoriatas:

Mikalauskas Rimvydas, Kalanta Antanas, tel. 772866; Karaliūnas Vytautas, tel. 716708; Civilis Jonas, tel. 748969; Putna Vytautas, tel. 261062, 269386; Remeikis Juozas, tel. 269810

Soc. pagalbos grupė:

Endėris Juozas, Belžakas Algirdas, Damalakas Gediminas, tel. 223055; Intaitė Vilnė, tel. 264279, 734509.

Literatūrinė-istorinė grupė:

Medzinskienė Birutė, Dambrauskas Saulius, tel. 223406, Zukas V.

Kultūrinio darbo grupė:

Međkauskas Povilas, tel. 773710; Paulavičius A.

Finansinė grupė:

Bumbulis L. Garmutė Antanina.

Okinė grupė:

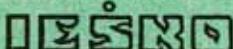
Grigonis Artūras, tel. 773124; Jurelė K., tel. 723416, 228261

Ekspedicijų rengimas:

Petrokas Antanas, tel. 779534.

Renginių apsauga:

Petrokas A.

- Špakauskiene Trena, gyv. Kaune, Chemijos pr. 7-30, tel. 75-51-87, ieško pažinojusių Valaiti Prano, Prano giminė 1900 m., 1941. 06.14 išvežta iš Šakių rajono ir mirusi tremtyje 1942.11.05.
- Makštutienė Meilutė, gyv. Kaune, LTSR 25-čio g. 32-17, tel. 75-38-33, ieško Marcinkevičiaus Vinco, Lauryno 1941 m. birželio išvežto iš Lazdijų rajono.
- Gribiniene Janina, gyv. Kaune, Mickevičiaus 56-22, ieško žinancių apie palaidojimo vietai Matulevičiaus Prano, Juozo, gimusio 1901 metais Kaišiadorių rajono Darsūniškio km. 1944 m. rugpjūčio 15 d. buvo suimtas, išvežtas į Kauną ir dinga.
- Auškalnienė Jadvyga, Juozo gyv. Kauno raj. Raudondvaryste, Nevėžio g. 10, nori sužinoti kur palaidotas Dautartas Juozas, gimęs 1936 m., nuteistas 1948 m., miręs 1950 - Irkutsko raj. Bratsko lageryje.
- Gilytė-Baciene Aušra, gyv. Kaune, LTSR 25-čio 84-49, ieško ką nori žinantių apie 1941.06.14 ištremto Gilio Broniaus likimą.
- Stasiulevičienė Ona, gyv. Kaune, Černiauskio 21-7, ieško žinancių apie 1940 metais įkalinto Marijampolės kalėjime Stasiulevičiaus Juozo, Antano likimą.
- Zubauskas Rimvydas, gyv. Kaune, Partizanų 146-14, ieško žinancių apie 1941.06.14 iš Kauno išvežto advokato Zubausko Kazimiero likimą.
- Matulionienė Virginija, gyv. Kaune, Banaičio 5-20, tel. 71-84-52, ieško žinancių apie g. 1900 m., 1940 m. iš Biržų išvežtoto veterinarijos gydytojo Gelakiškės Prano, Jono likimą.
- Matulevičiūtė-Kazakevičienė Laima, gyv. Kaune, Banaičio 14-4, tel. 77-53-23, ieško žinancių apie g. 1898 m., 1940 m. išvežto iš Kauno karininko-teisininko Matulevičiaus Juliaus, Vinco likimą.

Archyvai, kuriuose gali būti žinių apie Jūsų ieškomus žmones yra LTSR Vidūs reikalų ministerijos žinioje. Todėl būtų tikslinės, jeigu Jūs pirmiausiai kreiptumėtės į ministeriją ir prie "Tremintinių" adresuoto savo laiško pridėtumėte ministerijos atsakymo kopiją.

Rašydami tokius prašymus, būtinai nurodykite dieną, kuo žmogaus gimimo metus, vietą, profesiją, paskutinę jo gyvenamą bei darbo

vietą, suėmimo vištą, datą ir kitus Jums žinomus duomenis.

(Tikimės, kad i šiame numerijoje atspausdin-
tas prašymus LTSR VRM archyvas išsius atsa-
kymus nurodytais adresais.)

AR TAI TIESA?

1941 m. birželio 11-13 dienų Pabradės poligone buvo žudoma. Mano brolio Antanas Deveikis buvo aukna.

Už reikalavimą pagerinti darbo salygas 1953.08.25 Vorkutoje šachtoje Nr.29 buvo su-
šaudyti 286 žmonės. Tarp jų buvo 36 lietuvių.

1956 m. liepos mėnesį veždamas kalinius iš Buchtos Machodkos į Ciukotkos lagerius su-
sprogo laivas "Ariol".

Ką nori žinantių prašome kuo plačiau
aprašyti šiuos faktus ir nurodyti visas Jums žinomas aukų, budelių ir šiu faktų liudininkų pavardes bei adresus.

jūsų nuomonė

Argi gali aukščiausiajame respublikinės valstybinės valdžios organe, - Lietuvos TSR Aukščiausioje Taryboje, mūsų interesus atstovauti miesto pirmasis sekretorius R. Rimaitis, kuris ketina mūsų įstatymų numatyta teise išsirinkti sau vadovus, paversti partijos komitetų monopolijui, išlaikant vadovaujančiuose postuose susikompromitusius asmenis? Argi garbingas Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputato vardas, kuris uždėtas R. Rimaičiui ankstesniųjų "demokratinių rinkimų" metu, yra suderinamas su ūmežtais pavieniai asmenų ir net kolektivų, norinčių žengti Partijos nubrėžtu persitarkymo ir demokratizavimo keliu, dirbtinai jiems prilipdant spekuliantų ir socialiai nesubrendusią etiketas?

O gal tikrai esame kažkokie nesubrendėliai, kad iki šiol galime pakirsti tokį mūsų teisėtų interesų "gynėją"? Kauno m. Prekybos bazės darbininkas Karkazas Vladas

Vilnius, Lietuvos KP CK sekretoriui A. Brazauskui

Reiškiame nepasitikėjimą Kauno miesto LKP pirmuoju sekretoriumi R. Rimaičiu, nes mūsų nuomonė, jis neturi moralinės teisės būti miesto politiniu avangardo vadovu.

Trys tūkstančiai trys šimtai narių

Autobusų parko dirbantieji pareiškė drg. A. Brazauskui apie R. Ri aitį, lygiai tokia pačia nuomonė.

T. INE.

Mūsų žiburių

Šiame laikraščio skyriuje spausdinamos asmenybės, nukentėjusios nuo stalinizmo, biografinės gyvenimo nuotrūpos. Cia mes naturėsime galimybę pateikti tų asmenų išsamias biografijas, tačiau mūsų tikslas atskleisti jų svarbiausius gyvenimo bruožus, palikusius mūsų gyvenimėje pėdsakus. Neretai mes nepastebime arba pamirštame juos, kaip pamirštame ir nekalbama apie nuolat spindinčią saulę. Juk tai mūsų tautos žiburių, kurie ne vienam tautiečiui, patekusiam į klasas ir melo liūnā, padėjo išlikti žmogumi, kurių dvasinis ir tautinis tvirtumas pasiliks parvadžiu atitinkes kartones.

Wielu skaitytojai, kreipiamės į Jus, parašykite mums apie juos. Už pagalbą iš anksto dėkojame.

KŪRYVIA

Irremtingio-kultūrinė veikla

Kiek gyvybių nusinešė stalinizmas, kiek nėšiskleidusių talentų poetų, muzikantų, dainininkų! Nesuskaičiuoti. Daugeliui jaunų žmonių, kurie buvo išplėsti iš klasių, auditorijų, gyvenimas liko tarsi sustabdytas. Kai jie grįžo iš tremties, jų draugai jau buvo baigę mokslus, užėmę aukštatas vietas. O tremtiniam reikėjo pradėti viską iš naujo. Bet gyventi reikėjo, ir mes gyvenome, reikėjo kurti, ir mes kūrėme, reikėjo dainuoti, ir mes dainavome.

Kai 8.m. spalio 29 d. per tremtinį susitikių Sporto halėje dešimtukstantinė minia uždainavo "Leiskit į téyne", taip darniai skambėjo daina, pilna skausmo. Ir kaip, atrodo, galėjo skambėti. Juk daugelio plaučiai šachtose prakurdyti, o balso stygos taigoj nutrauktos. O skambėjo. Todėl kilo mintis: iškurti tremtinį chora. Ir kai į pirmąją repeticiją be ypatingų kvietimų susirinko apie 80 dainininkų, paaiškėjo, kad choras bus, kad jis jau yra, kad jau dainuoja:

Išvaikėciok gudžią stepę
Su Véliniu žvake,
Atraski tévo kapą
Prie Angaros miške.

Susikaupę, susimąste, pilni rimties dainavo buvę tremtiniai, nors net minimaliai salygų chorų darbui niekas nežadėjo: nei patalpu repeticijoms, nei drabužių choristams, nei apmokamų etatų vadovams.

O kiek eileraščių buvo sukurta tremtyje! Labai daug norinčiųjų paskaitytė savo eiles buvo per susitikimą Sporto halėje. Bet laiko turėjome labai maža, ir mes, organizatoriai, labai atsiptarėjome, kad tik nedaugelis galėjo paskaitytė savo eiles. Matyt, ateityje reikėtų organizuoti vakara vien tik tremtinį eileraščiams ir dainoms. O kol kas kiekvienam TRENTINIO leidiyje mes spausdinsime po keletą eileraščių, atinksime iš jų tinkamiesnius dainai ir pasiūlysiame mūsų kompozitoriams sukurti pagal juos muziką.

Šiame leidiniu numerystė mes pristatomėme liaudies poetus: Juozą Gražulį ir Bronę Rupainienę. Apie Juozą Gražulį rašo jo bendražygis Liudas Dambrauskas. Noriu tik atkreipti dėmesį į spaudinamų eileraščių gana tobula eilėdara ir lyrišmą, kuris net skaudžiausiose akimirkose nepalieta poeto. Ne sau jis kentėjo, ne dėl savės neše sunkų kryžių - "kad kitiems gyventi būt geriau".

LAGERIU POEZIJA

Juozas Gražulis gimė 1908 metais. Ankstai ištraukė į lietuvių kultūrinę veiklą. Nuo 1925 m. iki 1945 metų dirbo mokytoju. Jis patyrė ir Hitlerio, ir Stalino priepaudos skoni. Nuo 1947 metų jis pradėjo kalinio kelią už tai, kad Lietuvos respublikos leikais dalyvavo "Saulių" sąjungos veikloje, kad "Jaunuosis ūkininkas" mokė mylėti žemę ir būti jos ūkininkais. Pagal Stalino - tai tévynės išdavystė. Juozas Gražulis mutesiamas 25-riems metams pataisos darbų lagerio. Tik per plauką išliko gyvas 1949 m. balandžio 1 d. pėsčiuju etape į Spasko lagerį. Savo išgyvenimus šiame mirties etape jis labai įtaigiai aprašo eileraštyje "Etapas".

I Lietuvą sugrižo 1956 metais. Čia jo niekas nelaukė. Jo žmona buvo atsisakiusi ne tik savo vyro, bet ir vaikų. Kiekvieną dieną kovodamas už duonos kąsnį ne tik sau, bet ir vaikams, jis nepalaido, rado laiko kūrybai.

Savo pirmosius kūrybinius bandymus jis pradėjo mokytoivių laikraštelyje "Ateities spin-dulial", kur Juozas Gerulio paskatinta savo pirmosius eileraščius išspausdino ir Salomėja Barinskaitė. Buities rūpesčiai, kurio jis lydėjo visą gyvenimą, neleido išskleisti jo talentui. Bet nežiūrint vargo ir nesėkmėi, kartais jis prasiverždavo poetinės aistros vulkanu. "Prastas dienos" (lyrika), "Eglė žalčių karalienė" (epas), "Correccio flaterna", "Hélè-mergaičių iš pasakos" (epinė poema), "Žmogaus pavida-lo būtybės" (poema) - tai kūrybinių momentų rezultatas. Tiesa, tie kuriniai neprieinami plėtajai literatūros mėgėjų auditorijai. Gyvenimo ironija - kilusiam iš dvaro - kumečio vairui neleidžiamą bendrauti su liaudimi. Bet manau, kad ateis laikas, ir Juozo Gražulio balsą išgirs lietuvių tauta.

Juozas Gražulis mirė 1985 m. gruodžio 5 d. Žiežmarių invalidų namuose, apleistas artimųjų ir draugų. Palaidotas Kaune, Panemunės kapinėse.

ETAPAS

Tvyro stepė - lyg didžiulis kapas,
Prasijoje mirusius praryt.

Per pusnynus raitosi etapas -
Nei pradžios, nei galio nematyti!

Saulė kėlės, juokesi ir sėdos
Ir alsavo stepių buranu.

Liko telius užpustytos pėdos
Ir svajonės tolimum dienų.

-Eikit, eikit... Man išėko jėgos
Ir miražai dega akysse...
Vyčiu ūžiedu moja stepių sniegas
Pamiegot minkštūciuos pūkuose.

...Pasakykit Lietuvali, sugriže,
Kad jos varda mirdamas tariau --
Ir kantrus nežiau jos sunkų kryžių,
Kad kitiems gyventi būt gorianu --
Žodžiai kartus lyg aidai bedugnės,
Veidas dega dyvina šviesa --
Akysse išblėsta skausmo ugnys -
Jas užlieja ašarų rasa.

Sudejavę tyliai atsigulęs
Ir uzmerkė mėlynas akis:
Ko jis verkė, - žino tik sniegulės,
Bet jos niekam, niekam nesakys...
Tyliai miega véjo blokštasis lapas,
Užlijuotas snaiigūs patalų --
Nulingojo tolumon etapas,
Ir aplinkui taip tylu, tylu!...

KĄ SAKĘ MOTINA

Duriš kalėjimo pradaro -
Jeina motina sapne:
Ir ilgai žiūri į mane.

-Paguost, sunau, tave rengiuosi,
Bet žodžiai svyla prie širdies...
Išvirto mūsų žemėj uosinai,
Ir sodai paukščių negirdės.

...Pabugo želmens šiaurės véjo
Ir medžiai numetė lapus...

O broliai, varomi išėjo
Iš ūžiaure, rytu ir kapus.

Neliko laisvės iškovotos...
Visur gyvenimas nūrus -
Visur kalėjimai ir grotos,
Visur sargybinis ūžiaurus.

...Nelaužk, suneli, grotų plieno:
Lietuviui niekur nėra namų...

Mirtis kvatojasi už sienų,
Očiai kalėjime, - ramu...

Bronė Rupainienė gyvena Panevėžyje. Jai 83-ji metai. Ji perskaiciusi begalį literatūros lietuvių, lenkų, rusų knabomis. Užaugino penkis vaikus. O tais karo ir pokario laikais kiekviename vaikas - tai kalėjimas, tai lageris, tai Sibiras.

Maži vaikai - maži vargeliai,
Ant rankų vaikas - ne našta.
abar ūžinai, kaip medžiui gelia
Saka, nuo kelmo atskelta.

Vienas jos eilės atsildė kalėjime ir perėjo kandžių kelią nuo Megadanc iki Vorkutos. Jai panačiai ir likusiemis šeimos nariams teko tremtinio daliai: iš pradžių prie Angaros, paslui Krasnojarske ir galiausiai Vorkutoje. Grįžusi į Lietuvą pradėjo kurti eileračius. Tada tie skaudus išgyvenimai pradėjo kilti iš praeities ir ri-kiutotis eilėmis.

SIAUBAS

Gegužio rytu pradėjus aušti,
Atėjės siaubas kaimą sukaustė.
Ašaru versmę siaubas atvėrė,
Kad jų ir žemė nebesugėrė.
Išplėšė ūdri ir pasilik -
Ta giedrą ryta grūnemas ištiko...
Smogė ir, rodos, amžiams sustingo,-
O rytas buvo tokis stebuklingas:
Pakrypęs lieptas, malūnas senas,
Ašva po tiltu ramiai srovėno:
Palinkęs kryžius prie Švėkūnos kelio,
Sulos lašelis verkė berželis.
Gegužio rytu pradėjus aušti,
Atėjės siaubas kaimą sukaustė,
Nutraukė daina neišdinuota,
Palikė kapą neaprudota...

DEVINTOJI BANGA

Aš nežinau, kiek man dar liko
Dienų? Gal metų? Valandų?
Mirties aš laukiu lyg Velykų,
Kaip išspūdymo maldų.
Nelengva amžių išgyventi.
Tiek daug ilgų dienų, naktų.
Taip, rodos, paprasta pažentė
Ir taip nepaprasta kartu.
Nuslinko rūkas sidabrinis
Nuo Jau pavargusių akių.
Išsigandau, kaip susipyne
Keliai ir klystkeliai vaikų.
Maži vaikai - maži vargeliai.
Ant rankų vaikna ne našta.
Dabar žinau, knip medžiui gelia
Saka, nuo kelmo atskelta.
Užaugo dukterys, jnu senata,
Pražiolo smilkinių sūnų,
Bet jų vaikystė neišblėsta,
Ji šviečia man, kol gyvenu.
O dienos eina,eina,eina...
Šiurpi, didinga eisenė.
Vardai, daiktai ir žmonės mainos,
Jų amžius lyg rudens diena.
Stai vakaras, nešėlini gula,
Pilka ramybės uždanga.
Man laiko marios laivą siulo -
Sutinka devinta banga...

Literatūrinių dalių paruošė:
Klubo meno vadovas
A.Paulavičius

NUO TAUTOS SUSISKALDYMO-LINK VIENYBĖS

Visi geros valios Lietuvos gyventojai su džiaugsmo ašaromis akyse sutiko žinią, kad reabilituoti mūsų tautos tremtininių. Tai pirmas žingsnis žengiant link toimybės, žmoniškuomo ir tautos vienybės.

Reikia neapsiriboti vien tremtiniais. Kuo kaltesni mūsų žmonės, teisti "osobos sovečiamijos". Tai "muusikultėliai", kuriamos nei manoma buvo juridiskai pritaikyti net tuo metu veikiančio žiuraus, Višinskio sukurto, bauzdiamojo kodekso ir nebuvu įmanoma juos nuteisti viešame civil. teisme arba Karo tribunole.

Užtekdavo saugumo agentui viešame susirinkime apsaukti žmogų provokatoriumi, ir jis dingdavo iš akių. "Osobai sovečiamijai" užteko ir tokio pakalnimo.

Neduok Dieve, būdavo, patekti į butą, kurio bent vienas gyventojas buvo areštuočias. Gekistų pasalos dabodavo keletą dienų. Jei užeidavo areštotojo giminačių arba pažiūstai, tuo labiau draugai, beveik visi būdavo areštuojami, tardomi, mušami, kad prisipažintu esančiuoju bendrininkai ir ketiną nuversti tarybinę valdžią.

Jeigu nepavykdavo išmušti kaltės, statydavo sąlygą dirbtį saugumo agentu (stukačiumi). Jei nepavykdavo užverbucioti, teisdaivo "osoba sovečiamijos".

Užteko ir saugumo agentui (donosikui) iškasti iš kerčio arba ir dėl plano vykdymo. Juk ir agentai turėjo savę pateisinti, nes iš jų buvo reikalaujama aukė. Dauguma jų patys buvo susikompromitavę ir tik tokiomis pastangomis laikėsi laisvėje. Norėdami išsisukti nuo savo kaltės, skundė kitus nekalalus.

Pagal "osoba sovečiamijos" sėdėjo lageriuose arba uždaruose kalėjimuose nepriklausomos Lietuvos vyriausybės narinių, aukštesnio ranko valdininkų, miesto burmistrų, valstybių viršininkų, kaimo seniūnų, kooperatyvų pirmyninkų ir daugelių kitų juridiskai nekalnčių. Net atbuvas jiems skirti laiką, sunku buvo pankloti į laisvę. Matyt, bijota vien šito, kad jie nekaltais nuteisti. Jiems paprastai vėl "osoba sovečiamijos" paskirdavo naujų terminų sėdėti.

Dauguma jų negrižo iš lagerių. Jeigu ir grži, tai paliegėliai ir greitai išmirė. Jeigu ir buvo peržiūrimos jų bylos, tai buvo stengiamasi kaip nors surasti jie iš kaltės. Atmetę kaltinimus, už ką jie sėdėjo, kviesdavo vėl tuos pačius stukadius, idant primestų kitus kaltinimus su jųjų pagalba. Aukščiausias teismas vėl už akių pritaikydavo net neegzistuojančius tuo metu straipsnius, kad išvengus reabilitacijos.

Neturėjo jie teisės nei su savo bylom susipažinti, nei advokatų namdyti, nei teisme dalyvauti. Kodėl jiems netrikoma visuotinė reabilitacija, neaišku. Nebent vadovaujamasai senu ūdkui: "Ceriau dešimtis nekalų nuteisti, negu vieną kaltą išteisinti"...

Ar nelaikas nutrauktis persekiojimas tų piliečių, kurie buvo surišti su pasipriešinimo judėjimu pagal išsienėjimo teisę arba amnestiją. Juk tiems, kurie kalinius žudė kalėjimuose ir lageriuose įmoningai, skelbdami: "Nam vaša rabiota nenužna, nam vaši duši nužni", nesikaltimų išsienėjimas taikomas, ir dabar jie gauna pensijas, nekurie dar personalines. Sąjunginėje spaudoje paskelbta, kad juos atmokomybėn negalima patraukti, nos jų musikaltinamą galioja išsienėjimo įstatymas. Įstatymas tas patis, tik jo pritaikymas skirtinas. Tiemo, kurio savanoriškai naikino žmones - taikoma senatis, otiemo, kurie neturejo kur dingti nuo persekiojimų ir kovojo už egzistenciją - ne taikoma.

Juk net generalisimus Franke po Ispanijos pilietinio karo visus žuvusius palaidojo vienam panteone. Ir baltuosius, ir raudonuosius skaitė savo tėvynės aukomis ir savais žmonėmis.

Kito kelio mums nėra. Jeigu norime išlikti, privalome visiems atleisti nuodėmes, privalome vienyti tautą, o ne skndytis.

DEMESIOJ KONKURSAS

K. Steševičius

Žmogaus kandžios atminimo jamžinimui, laukiamos geros valios žmonės pagalbos, sukuriant projekta, tremtinio ženklielui ir vėliavai.

Geriausius projektus skelbsime savo spaudoje.

T. inf.

TREMtinys

REDAKTORIUS:
JAROSLAVAS
BANEVIČIUS

Leidinių spaudai paruošė: Birutė Nedzinskienė, Antanas Paulavičius, Liudas Dambrauskas, Vytautas Žukas, Valius Savickas.

Redakcijos adresas: 233000, Kaunas, Vilniaus g-vė 33. Redaktoriaus telefonas 75-21-56

Leidinių apiešavidalinio: R. Leonavičius